

CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİM ÖĞRETİMİN GELİŞMESİ VE TARİH EĞİTİMİNDE BİNGÖL ÖRNEĞİ

Mehmet KAYA* - Bilal AKAN **

Özet

Osmanlı Devleti 19. yüzyıl itibari ile eğitim ve öğretim alanında batı standartlarını yakalamak adına birçok hamle yapmıştı. Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile beraber özellikle Meşrutiyet döneminde eğitim ve öğretime ciddi bir yönelim söz konusudur. Bu dönemlerde ciddi bir okullaşmaya gidilmesine rağmen Osmanlı Devleti'nde eğitim ve öğretim anlayışı klâsik İslâmî ritüellere göre yapılmaktaydı. Medresenin etkisi halen devam ediyordu. II. Meşrutiyet ile İttihat ve Terakki bu durumu değiştirmek ve batı standartlarını yakalamak için çok çaba sarf etmişti. Millî Mücadele sürecinde bile Mustafa Kemal eğitim ve öğretimin önemine dikkat çekmiş Türk İstiklal Harbi devam ederken maarif kongreleri düzenlemişti. Bu amaçlar ile eğitim ve öğretim anlayışına milli bir bütünlük getirerek reform hareketlerinde bulunmuştu. Mustafa Kemal'in getirmiş olduğu yeni eğitim sistemi anlayışı sonraki yıllara ışık tutmuştur. Bu makalede Cumhuriyetin kuruluşu ile beraber eğitim ve öğretimde yapılan uygulamalar ve Bingöl merkezde bulunan üç ortaöğretim okulunda Tarih eğitimi ile ilgili düşünceler hakkında bir çalışma hazırlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Bingöl, eğitim-öğretim, Bingöl tarih eğitimi,

DEVELOPMENT OF EDUCATION IN THE REPUBLICAN PERIOD AND HISTORY EDUCATION IN BINGOL

Abstract

The Ottoman Empire had made many moves in order to catch the western standards in the field of education and training by the 19th century. With the declaration of Tanzimat, there is a serious orientation towards education and training especially during the constitutional period. Despite a very serious schooling in these periods, education and training in the Ottoman Empire was based on classical Islamic rituals. The influence of the madrasa was still continuing. II. The Constitutional Monarchy and the Union and Progress have made a great effort to change this situation and to achieve western standards. In the process of National Struggle, Mustafa Kemal pointed out the importance of education and training, while the Turkish Independence War was going on. For these purposes, it has made reform movements by bringing a national integrity to education and training. Mustafa Kemal's new education system has shed light on the following years. In this article, the practices of education and training together with the foundation of the republic and the history education were given information about a study on history education in three secondary schools in Bingöl Center.

Key words: Bingol, education teaching, Bingöl history education.

* Dr. Öğr. Üyesi, Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.
e-mail: mehmetkaya1963@gmail.com

** Bingöl Belediyesi. e-mail: bilalakan12@hotmail.com

Giriş

Osmanlı Devleti son iki asırda Avrupa devletleri karşısında giderek zayıflamıştı. Batı'da yükselen sanayi hamlesi ve bu durumun getirmiş olduğu teknik ve teknolojik hamleler karşısında tutunamamıştı. III. Selim (1789-1808) tahta çıktığında Avrupalı devletleri yakından tanımak amacı ile ilk elçilikleri açmış ve bu dönemde Avrupa'ya öğrenciler göndermişti. Batı karşısında toparlanma adına birtakım yeni okullar açılmış ancak bu durum, bir sisteme bağlanamadığı için süreklilik arz edememişti. Tanzimat devrinden itibaren ilkokuldan itibaren yeni bir eğitim sistemine geçilmiş, ilköğretim, orta ve yükseköğretime geçiş süreci başlatılmıştı.

Osmanlı eğitim anlayışı genel itibari ile İslâmî veya şer'î bir anlayış etrafında şekillenmişti. Bu amaçla medreseler, sıbyan mektepleri en önemli eğitim kurumları idi. Ayrıca askerî amaçlı açılan birçok okul bulunmaktaydı. Yine Enderun mektepleri ise elit idareci kimselerin yetiştirilmesi amacı ile işlev görmekteydi. Tanzimat'ın ilanı ile idadiler, rüştiyeler ve iptidai okulları açılmış, Sultan II. Abdülhamit (1876-1909) devrinde bu okulların açılması zirveye ulaşmıştı. Bu dönemde Batı tarzı eğitim anlayışı benimsenmiş, fen, sağlık ve sosyal bilimler noktasında bir hayli mesafe kat edilmişti. Yine bu dönemde Avrupa'ya çok sık ve sürekli öğrenci gönderilmeye başlanmıştı. Devlet eliyle verilen eğitimin yanı sıra gayrimüslim kesimin veya yabancı devletlerin açtığı birçok okulda eğitim faaliyetinde bulunulmuştu.

1909'dan itibaren İttihat ve Terakki yönetimi ile özellikle maarif nazırı Emrullah Efendi eğitimde millî bir bütünlük sağlamak, nitelikli öğretmen yetiştirmek, dinî eğitimin yanı sıra pozitif bilimlerin okutulması için uğraşmıştır.¹ Ona göre devletin toparlanması toplumun veya halkın bilinç düzeyine bunun da iyi bir eğitim anlayışına bağlı idi. Hedeflenen bu eğitim ve bilinç düzeyi de ancak nitelikli öğretmen yetiştirmek ile olabileceği öngörülmüştü. II. Meşrutiyet döneminde özellikle ilköğretim ve yükseköğretim kurumlarında birtakım değişiklikler yapılmıştır.

Millî Mücadele döneminde Mustafa Kemal Paşa, 1921 yılında cepheden gelerek bizatihi açmış olduğu birinci Maarif Kongresi'nde şimdiye kadar uygulanan eğitim ve öğretim sisteminin Türk milletinin gerilemesinin en önemli nedenlerinden biri olduğunu söyleyerek bu konuya dikkat çekmiştir. Mustafa Kemal Türk toplumunun karakterine uygun, toplumun tüm kesimlerini bir arada tutacak millî bir eğitim politikası benimsemişti. Bu amaçla

1 Hamza, Altın, " II. Meşrutiyet Dönemi maarif nazırlarından Emrullah Efendi ve Öğretmen Yetiştirme Tarihimize Katkıları", *Fırat üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Elazığ 2010. s.3.

1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitimde millî bir bütünlük sağlanmıştır. Yabancı okulları denetim altına almıştır.

Mustafa Kemal Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren Avrupalı devletlerin Türkler hakkındaki önyargılarını kırmak amacıyla Türk Tarihi Tetkik Cemiyetini 1931 yılında kurdu. Daha sonra millî bir anlayış kazandırarak 1935 yılında bu cemiyet Türk Tarih Kurumuna dönüştürülmüştür. Bu hamlelerden sonra özellikle ortaöğretim kurumlarında İslamiyet öncesi başta olmak üzere Türk tarihi sistematik bir şekilde okutulmaya başlanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk çağdaş bir ülkenin ancak modern bir eğitim, bağımsız bir iktisadî yapı ile gelişebileceğini söyleyerek bu alanlarda taviz vermeden günümüze kadarki eğitimin temelini atmıştır.

Cumhuriyet Döneminde Eğitimin Gelişim Evreleri

Mustafa Kemal yeni kurulan Türk Devleti'nde siyasal, hukukî, ekonomik ve kültürel alanlarda gerçekleştirmek istediği değişimleri ancak bilinçli, kültürlü ve eğitilmiş bir toplum ile başarabileceğini anlamıştı.² Bundan dolayı henüz Millî Mücadele devam ederken kendisi bizzat eğitimi ve öğretimi için birtakım girişimler başlatmıştı. Bunların başında 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisinin açılışının hemen ardından 1 Mayıs 1920 tarihinde 3 Nolu Kanun ile Millî Eğitim Bakanlığının temelini atmıştı. Öte yandan 15 Temmuz 1921'de yurdun çeşitli bölgelerinden 250'den fazla kadın ve erkek öğretmenin bir araya getirilmesiyle bir maarif kongresi düzenlenmişti. Kongreyi Mustafa Kemal Atatürk cepheden gelerek açmış ve çok önemli bir konuşma yapmıştı. Kongrede ilk ve ortaöğretim ile köy öğretmenlerinin yetiştirilmesi gibi konular ele alınmıştı.³

15 Temmuz 1923'te 1. Heyet-i İlmiye, 3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu, aynı yıl 2. Heyet-i İlmiye ve 26 Aralık 1925- 8 Ocak 1926 tarihleri arasında ise 3. Heyet-i İlmiye toplanmıştı. Bu toplantılarda yeni devletin eğitim politikası her yönüyle tartışılmış Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda millî bir eğitim anlayışı benimsenmişti. Bu toplantılarda alınan kararlar Cumhuriyet döneminin eğitim anlayışına ışık tutmuştur.⁴

Mustafa Kemal, 1 Mart 1922'de Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılış konuşmasında: "*Çocuklarımıza vereceğimiz eğitimin sınırı ne olursa olsun en evvel ve her şeyden evvel Türkiye'nin istiklaline, kendi benliğine ve millî ananelerine düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmek lüzumu öğretilmelidir.*"

2 Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, Pegem Akademi, Ankara 2009, s. 326.

3 Ergün Öz Akçora, 'Atatürk, Cumhuriyet ve Eğitim-Öğretimde Millîlik' *Atatürk Kültür Merkezi Cumhuriyet Özel Sayısı 3, Erdem Dergisi*, S.33, s. 680.

4 Akçora, s. 683.

diyerek eğitimin önemine dikkat çekmişti. Mustafa Kemal bu şekilde bir eğitim anlayışı ile ülke genelinde cehaletin kaldırılarak sosyal ve iktisadi hayatta daha etkin bir azmin yaygınlaştırılması gerektiğini vurgulamıştı.⁵

Cumhuriyet döneminde eğitim anlayışı diğer kurumlarda olduğu gibi Osmanlı Devleti'nden miras olarak devralınmıştı. Bunların büyük bir bölümü Mustafa Kemal'in devrimleri sonucu reforme edilmişti. Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitimin kurumsallaşması ve esaslarının belirlenmesi ile temelleri atılmıştı. 2 Mart 1924'te Şeri'ye ve Evkaf Vekâletlerinin kaldırılmasının ardından 3 Mart 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu'yla eğitimde birlik sağlanmaya çalışılmıştı. 1924'te ilköğretimin zorunlu ve parasız yapılması anayasada belirtilmiş, İstanbul Darülfünun mektebine tüzel kişilik verilmesi adımı ile modern yükseköğretimin mekteplerinin önü açılmıştı.⁶

Mustafa Kemal, gerek toplamış olduğu kongrelerde ve gerek uygulamalarıyla eğitimin ulusal bir hüviyet kazanmasını amaçlamıştı. O, bilime dayalı düzenli, erdemli, kendine ve milletine güven duyacak bilgili ve ahlaklı nesillerin yetişmesini hedeflemekteydi. Yine bu eğitim ve öğretimden geçen üretken ve kabiliyetli nesiller, Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını koruyacak ve Cumhuriyeti ileri seviyelere taşıyacaktı.⁷

Ulusal Eğitimin İlk Reformu "Tevhid-i Tedrisat Kanunu"

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren devrimlerin uygulanmasının en sıkıntılı ve karmaşık olduğu alanların başında şüphesiz eğitim gelmekteydi. Zira eğitim ve öğretimi direkt ilgilendiren sosyal ve kültürel etmenler söz konusu idi. Yine dinî yaşam ve din eğitimi ve öğretimi çağdaş bir ulusal eğitim anlayışının tam karşısında durmaktaydı. Gerek Müslüman ve gerek gayrimüslim halk eğitim alanında farklı uygulamalar içerisindeydi. Bu durum ciddi karmaşıklıklara yol açmaktaydı.

Mustafa Kemal 1921 Maarif Kongresi'ndeki konuşmasında, "*Bu savaş yılları içinde bile dikkatle hazırlanması gereken ulusal eğitim programları geliştirmeliyiz. Bütün eğitim sistemimizin verimli olarak çalışacağı temelleri hazırlamalıyız. Benim inancıma göre ulusumuzun geri kalışında geleneksel eğitim yöntemleri en büyük etken olmuştur. Ulusal eğitimden söz ettiğim zaman bütün geleneksel inançlardan, Doğu'dan ya da Batı'dan gelen bütün yabancı etkilerden arınmış, ulusal niteliğimize uygun eğitimi anlıyorum,*" diyerek millî ve

5 Mesut Aydın, *Türk İnkılâbı Tarihi*, Cantekin Matbaacılık, Ankara 2011, s. 331.

6 Murat Katoğlu, "Cumhuriyet Türkiye'sinde Eğitim Kültür Sanat", *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980*, Cem Yayınları, İstanbul 2000, s. 418.

7 Ersin Altıntaş, "Atatürk'ün Çağdaş Eğitim Anlayışı ve Liderliği" *Erdem Dergisi, Atatürk Kültür Merkezi Cumhuriyet Özel Sayısı*, S. 32, s. 343.

çağın gereklerine uygun bir eğitim anlayışının belirlenmesinin gerekliliğine vurgu yapmıştı.⁸ Bu duygu ve düşünceler 1924'te çıkarılacak olan Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na zemin hazırlamıştı.

Eğitimde birleşme tasarısı evvela Halk Fırkası grup toplantısında ele alınmış, daha sonra 2 Mart 1924 günü TBMM'ye sevk edilmişti. Maarif Vekili ve Manisa Milletvekili Vasıf Çınar ile 57 vekil tarafından kanun teklifi hazırlanarak 3 Mart 1924 günü Meclis genel kurulunda tartışılmış, ardından 430 numaralı kanun olarak yasalaştırılmıştı.⁹

Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile Türkiye'de eğitim ve öğretim birleştirildi. Bu kanuna göre; ülkedeki tüm eğitim kurumları Maarif Vekâletine bağlandı. Şer'iyeye ve Evkaf Vekâleti kaldırılarak buna bağlı tüm okul, vakıf ve medreseler maarif vekâletine devredildi. Din adamlarının yetiştirilmesi için Darülfünun'da (İstanbul Üniversitesi) bir ilahiyat fakültesi, imam hatip yetiştirmek için de ayrı okul açılması kararlaştırıldı.¹⁰

Kanun kabulüne müteakip sonraki yıllarda laiklik ilkesi gereğince ve dil devrimi nedeniyle din derslerinde birtakım kısıtlamalara gidilmişti. Yine imam hatip okulları kapatılmış ancak tekrar açılmıştı. İlahiyat fakülteleri ve imam hatip okulları özellikle 1940 yılından itibaren ülke genelinde açılmaya başlanmıştı.

Cumhuriyet Dönemi Tarih Eğitiminin Gelişimi

Osmanlı Devleti'nde özellikle Tanzimat'tan sonra ülke genelinde okullar açılmış Meşrutiyet dönemi ile bu sayı daha da artmıştı. II. Meşrutiyet ile beraber başta yükseköğretimler olmak üzere ortaöğretim ve ilkokullar yeniden yapılandırılmıştı. İttihat ve Terakki hükümetlerince batı usulü eğitim ve öğretim model alınarak okullarda sosyal bilimlerin yanı sıra fen ve sağlık dersleri okutulmaya başlanmıştı. 1911-1913 yılları arasında Maarif nazırlığı yapan Emrullah Efendi başta olmak üzere birçok devlet adamı ve aydın eğitime önemli değişimler getirmişlerdi.¹¹ Yine bu dönemde tarih dersleri daha sistematik bir şekilde ele alınmıştır.

Mustafa Kemal, yeni Türkiye'nin inşası sürecinde yapılan inkılâplar çerçevesinde 1931 yılında Türk Tarihi Tetkik Cemiyetini kurmuştur. Bu cemiyeteki heyetten Türk tarihinin incelenmesi ve yeniden ele alınması istenmişti. Zira Osmanlı döneminde tarih olarak Osmanlı ve İslâm tarihi okutulmuş,

8 Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014, s. 553.

9 Aydın, s. 332.

10 Akyüz, , s. 330.

11 Ziya Kazıcı, "Emrullah Efendi", *DİA*, XI, İstanbul 1995, s. 165.

İslâm öncesi Türk tarihine ilgisiz kalınmıştı. Mustafa Kemal böylece Avrupalıların Türklere yönelik istilacı kavim algısını değiştirmek istemişti. Bu cemiyet 1935 yılında Türk Tarih Kurumu olarak yeniden adlandırılmıştı. Bu kurum her alanda desteklenmiş toplum ve eğitim kurumlarında saygın bir konuma getirilmiştir. Günümüzde de etkinliğini devam ettirmektedir.¹²

Cumhuriyet dönemin ilk yıllarından itibaren tarih öğrenimine önem verilmiştir.1930 tarihli lise ve orta mektepler talimatnamesi ile diğer sosyal bilimler derslerinin yanı sıra tarih derslerine de yoğun bir ilgi gösterilmesi istenmişti. Türk Tarih Kurumunca hazırlanan Tarih ders kitapları okullarda okutulmuştur. 1930'lu yıllardan 1980'li yıllara kadar ortaokul ve liselerde eşit derecede tarih dersleri okutulmuş ancak 1980 yılından itibaren ortaokullarda Tarih dersleri çikartılarak sadece liselerde okutulmuştur.¹³

Bingöl İl Merkezinde Tarih Eğitime Yönelik Anket Uygulaması Yöntem ve Amaç

Bu çalışmada Türkiye'de tarih eğitiminin gelişim süreçleri ele alınmıştır. Bu bağlamda Bingöl merkezinde ortaöğretim 10. Sınıf öğrencilerine yönelik bir anket çalışması yapılmıştır. Bu anket, TBMM Vakfı Bingöl Fen Lisesi, 15 Temmuz Millî İrade Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Cumhuriyet Kız Anadolu İmam Hatip Liselerinde toplamda 240 öğrenci ile yüz yüze görüşülerek yapılmıştır.

Bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerine uygun davranılarak tarih eğitimi ve öğretimi noktasında öğrencilerin görüş, fikir ve beklentileri elde edilmek istenmiştir.

Anket Formunun Hazırlanışı

Ölçek sorularının bulunduğu anket formu hazırlanırken herhangi bir karmaşıklığa meydan vermemek adına soruların açık ve net cevaplı olmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca cevaplama işleminin kısa sürmesi hedeflenmiştir.

Uygun bir biçimde oluşturulmuş anket formu, veri toplamayı ve uygun bir analiz için düzgün ifade edilmiş sorular sayesinde ankete katılan kişilerin, çalışma sonucunda neyin öğrenileceği veya anlaşılacağını göz önünde bulundurarak ona göre bilinçli ve doğru cevap vermelerini sağlar.¹⁴

Ölçek soruları hazırlanırken ankete katılacak öğrencilerin eğitim seviyeleri göz önüne bulundurularak ona göre sorular hazırlanmıştır. Ölçek for-

12 Katoğlu, s. 444.

13 Akyüz, s. 352.

14 Ali Atif Bir, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, AÖF Yayınları, Eskişehir 1999, s. 101.

munda 19 tane kapalı uçlu bir tanede açık uçlu soru sorulmuştur. Net ve anlaşılır bir şekilde hazırlanan sorulara verilecek cevapların 'Evet-Hayır' şeklinde kısa ve net olmasına dikkat edilmiştir. Böylece anketin geçerlilik seviyesinin yüksek olması sağlanmıştır.

Ölçek Soruları ve Verilen Cevaplar

Tablo 1: Ankete Katılan Öğrencilerin Ölçeğe Verdikleri Yanıtların Sayısal ve Yüzdelerle Dağılımı:

SORULAR	EVET	%	HAYIR	%
S.1. Tarih derslerini seviyor musunuz?	140	58,3	100	41,7
S.2. Tarih derslerinin haftalık sayısının yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	166	69,2	74	30,8
S.3. Tarih derslerindeki konuların objektif yazıldığını/ anlatıldığını düşünüyor musunuz?	85	35,4	155	64,6
S.4. Tarihi bir şahsiyetten veya olaydan etkileniyor musunuz?	181	75,4	59	24,6
S.5. Tarih dersi millî ve manevî duygularınıza katkı sağlıyor mu?	162	67,5	78	32,1
S.6. Tarih dersi konularını günümüz ile bağdaştırıyor musunuz?	141	58,7	99	41,3
S.7. Sınıfta işlenen ders konuları ile alakalı kitap okuyor musunuz?	107	44,6	133	55,4
S.8. Merak ettiğiniz bir konuyu ders kitabı dışında başka kaynaklardan araştırıyor musunuz?	145	60,4	95	39,6
S.9. Siyasî tarih haricindeki (kültür, medeniyet, yaşam, sanat, spor vs.) konuların daha fazla işlenmesini doğru buluyor musunuz?	171	71,2	69	28,8
S.10. Tarihi dizilerin, filmlerin, oyunların vs. tarih öğrenimine katkı sağladığını düşünüyor musunuz?	191	79,6	49	20,4
S.11. Televizyonlarda yayınlanan tarih programlarını takip ediyor musunuz?	89	37,1	151	62,9
S.12. Ders kitaplarında daha renkli ve görsel materyallerin kullanılmasını istiyor musunuz?	210	87,5	30	12,5
S. 13. Tarihi mekânların (kale, sur, müze, höyük, türbe, cami, Kervansaray vs.) incelenmesinin eğitime olumlu katkı sağlayacağını düşünüyor musunuz?	230	95,8	10	4,2
S.14. Tarih derslerinin detaylandırılarak anlatılmasını istiyor musunuz?	113	47,1	127	52,9
S.15. Sınıfta öğrendiğiniz tarihi hadiseleri başkalarıyla paylaşıyor musunuz?	124	51,6	116	48,4

S.16. Öğretmenin anlatımı veya bakış açısı sizi olumlu/olumsuz etkiliyor mu?	170	70,8	70	29,2
S.17. Ders konuları haricinde başka konuları merak edip araştırıyor musunuz?	126	52,5	114	47,5
S.18. Tarih derslerinin soru-cevap şeklinde anlatılmasının daha verimli olacağını düşünüyor musunuz?	147	61,2	93	38,8
S.19. Öğretmen merkezli ders anlatımının anlama konusunda daha verimli olduğunu düşünüyor musunuz?	108	45	132	55
S.20. Sizce tarih dersi nasıl anlatılmalıdır bu konuda düşüncelerini yazınız.				

Analiz

Bingöl il merkezinde bulunan üç ortaöğretim kurumunda tarih eğitim ve öğretimi ile ilgili yapılan bu anket uygulamasında öğrencilerden alınan sonuçlar yukarıdaki tabloda “Evet” ve “Hayır” oranları, yine sayısal yüzdellik dilimleri belirlenmiştir. S.1’de tarih derslerinin sevilip sevilmediği sorulmuş öğrencilerden % 58,3’ü evet cevabı vermiştir. Ancak öğrencilerin % 41,7’si hayır cevabı vermiştir. S.1’deki hayır cevaplarının sebebi sorulduğunda dersin işleyişinin ve ders kitaplarının sıkıcılığında kaynaklandığı öğrencilerin çoğunluğunun ortak görüşü olduğu belirlenmiştir. S.1 ile bağlantılı olarak S.2’de haftalık ders saatlerinin yeterli olup olmadığı sorulmuş S.1’e verilen cevaplardan da anlaşılacağı üzere % 69,2’si evet, demiştir. Yine üzerinde en fazla tartışılan sorulardan biri olan S.3’tür. Bu soruda tarih ders kitaplarındaki bilgilerin objektif yazılıp yazılmadığı sorulmuş bu konudaki öğrenci görüşü % 64,2 oranında hayır çıkmıştır.

S.4, S.5 ve S.6’da öğrencilere, tarihe mal olmuş şahsiyetlerden olumlu/olumsuz etkilenme, tarihin millî ve manevî duygulara tercüman olması ve işlenen konular ile günümüz arasında bağ kurulup kurulmadığı sorulmuş % 58-75 oranında evet cevabı alınmıştır. S.7’de sınıfta işlenen ders konuları ile ilgili ders kitabı haricinde kitap okunuyor mu diye sorulan soruya öğrencilerin % 55,6’sı hayır cevabı vermiştir. Bu soruyla bağlantılı olarak S.8’de merak edilen herhangi bir kitap ile ilgili araştırma yapılıp yapılmadığı sorulmuş buna da öğrencilerin % 60’ı evet cevabı vermiştir. S.7 ve S.8 arasında öğrencilerden ters bağlantılı cevaplar alınmıştır. Zira öğrencilerden sözlü olarak alınan cevaplarda kronolojik tarih anlayışının benimsenmediği görülmüştür.

Yine başka bir önemli konu da S.9’da sorulmuştur. Bu soruda siyasi tarih haricindeki konuların ders kitaplarında daha yoğun işlenmesi hakkında görüş sorulmuş öğrencilerin % 71,2’si evet demiştir. S.10’da son zamanlarda daha popüler hâle gelen televizyon dizileri ve filmlerinde işlenen tarih vurgusunun öğrenme açısından daha faydalı olduğu belirtilmiş ve sorulan soruya

yaklaşık % 80 civarında evet denilmiştir. Ancak televizyonlarda izlenen tarih programlarına yeterli ilgi gösterilmediği belirtilmiş ve sorulan S.11'e ancak % 37 oranında bir evet cevabı verilmiştir. Öğrencilerin en fazla ilgi gösterdiği bir diğer soru ise S.12'de tarih ders kitaplarının daha zengin içerikli, görsel materyallerin kullanılmasının olumlu olabileceği hakkındaki soruya öğrencilerin % 87,5'i evet demiştir. Yine gerek anket ve gerekse yüz yüze konuşma ile en fazla üzerinde durulan, hatta en fazla ilgi gören soru S.13 olmuştur. Bu soruda tarihi mekânların gezilmesi ve incelenmesinin eğitime olan katkısı sorulmuş öğrencilerin % 95,8'i olumlu yönde görüş belirtmiştir.

S.14'te sınıfta işlenen derslerin detaylandırılarak anlatılması sorusuna % 47'si evet demiştir. S.15'te öğrenilen bilgilerin sınıf dışında paylaşılıp paylaşılmadığı sorulmuş, buna da % 55,6 oranında evet denilmiştir. Önemli bir soru da S.16'da sorulmuştur. Öğrencilere, öğretmenin anlatımından olumlu/olumsuz etkilenme sorulmuş, öğrencilerden % 70,8'i evet cevabı vermiştir. S.17'de ders dışında herhangi bir tarihî hadisenin araştırılıp araştırılmadığı sorulmuş, alınan cevap %52,5'te kalmıştır. Bu soruya verilen cevaptan anlaşılan öğrencilerin çok meraklı olmadığıdır. S.18'de dersin işleyişi hakkında soru sorulmuştur. Soruda soru-cevap taktiğinin faydalı olup olmadığı sorulmuş verilen cevap % 61,2 ile evet olmuştur. S.19'da ders anlatımında öğretmen merkezli anlatım sorulmuş öğrencilerin % 55'i hayır demiştir. Son soruda öğrencilerden dersin işlenişi, anlatılması hakkında görüş istenmiştir. Öğrencilerin geneli S.12 ve S.13'te belirtilen tarihi mekânların gezilmesi ve yerinde incelenmesinin daha faydalı olabileceğini, teorik tarih anlatımın yanı sıra yerinde incelemenin daha fayda sağlayacağı görüşü belirtilmiştir. Yine ders kitaplarının gerek içeriği ve gerek fizikî yapısının daha zengin ve görsel materyaller ile zenginleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Sonuç olarak değerlendirme kısmında öğrencilerin tarihe ilgi duydukları belirlenmiştir. Ancak ders kitaplarının içeriği ve anlatılması konusunda öğrencilerin memnun olmadığı gözlemlenmiştir. Her öğrencinin muhakkak bir iki tarihî mekân görmesinin çok faydalı olabileceği net olarak söylenebilir. Ayrıca öğretmen öğrenci arasındaki ilişkiye bağlı olarak eğitim ve öğretimin daha da verimli olabileceği görüşü öğrencilerin ortak düşüncesi olduğu görülmüştür.

Öneriler

Sorulan sorulara öğrenciler farklı cevaplar vermiştir. Nitekim tarihin sevilmesinin yüksek bir oranda çıkması olumlu, tarihle ilgili kitapların okunması veya araştırılmasının düşük seviyelerde olması olumsuz bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır. Anket uygulanan öğrencilerin genel çoğunluğunun

tarih ile ilgilendiği, tarihe mal olmuş ünlü şahsiyetlerden etkilendiği, ancak araştırma ve okuma noktasında aynı ilginin olmadığı görülmüştür. Yine öğrencilere sorulmadığı halde Osmanlı tarihi ile ilgili harem, kardeş katli vs. ile yeni Türkiye Devleti ve Osmanlı kurumları arasında olumsuz ilişkiler ile ilgili birtakım tepkiler alınmıştır. Bu durum öğrenciler arasında kavram karmaşası olduğunu göstermektedir. Bu soruların kitaplardan araştırılması önerilmiş ancak öğrencilerin bazılarında ısrarla bu konuların objektif yazılmadığı ile ilgili cevaplar alınmıştır. Tarih derslerinin daha verimli işlenmesi ve öğrencilerde millî ve manevî duyguların pekiştirilmesi adına aşağıda belirtilen hususların uygulanması önerilebilir.

- Her öğrenciye yılda en az bir defa bir tarihî mekânın yerinde incelenmesi için bir gezi düzenlenmesi,
- Ders kitaplarının daha zevkli ve akıcı olması için görsel materyallerin uygulanması,
- Tarihî şahsiyetlerin öğrenci psikolojisi üzerindeki olumlu/olumsuz etkilerinin hesaplanarak incelenmesi,
- Tarih dersi işlenirken mümkün mertebe detaylı ve günümüz olayları ile bağlantı kurulmasına özen gösterilmeli,
- Tarihin objektif yazılıp yazılmadığı sorununun öğretmenlerce ortadan kaldırılması,
- Öğrenci merkezli ders anlatımının sağlanması,
- Tarihi hadiselerin ideolojiden uzak, tarafsız bir şekilde anlatılması,
- Olayların olduğu zaman diliminde anlatılması,
- Özellikle Osmanlı tarihi anlatılırken kavramlara takılmanın doğru olmadığı hususunun belirtilmesi, yani Osmanlı tarihinin harem ve kardeş katli meselelerinden ibaret olmadığı belirtilmelidir.

Yukarıda belirtilen öneriler ışığında millî ve manevî duyguların öğrencilere kazandırılması, tarih derslerinin ve tarihin sevdirmesi ile mümkündür. Zihinleri olumsuz etkileyen birtakım olay ve olguların objektiflik esasına göre anlatılması verimli sonuçlar doğuracaktır. Geçmişini iyi değerlendiren bir birey yaşadığı dönem ve geleceğini daha iyi idrak edeceği şüphesizdir.

Sonuç

Osmanlı Devleti, eğitim ve öğretimin gelişmesi veya Batı'nının standartlarına ulaşması için özellikle son iki asırda birçok yenilik yapmıştı. Ancak bir türlü kurumsallaşma sağlanamamıştı. Özellikle İttihat ve Terakki yönetimi ile pozitif bilimlere yönelme olmuş lakin geleneksel eğitim anlayışı bu reformların başarılı olmasına engel olmuştu. Yine yabancı okulların eğitim anlayışı ve devlet eliyle yapılmakta olan eğitim arasında uçurum vardı. Yeni Türkiye Devleti bu miras üzerinden hareketle millî bir anlayış çerçevesinde eğitimi ele almıştı. Mustafa Kemal, 1921 yılında toplanan ilk Maarif Kongresi'nin açılış konuşmasında, bu karmaşıklığın ortadan kaldırılması gerektiğini beyan etmişti. Böylece 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkartılarak eğitimde birleşme sağlanmıştı. Eğitim ve öğretimde geleneksel ve klâsik Osmanlı eğitim anlayışı bir tarafa bırakılarak Batı standartlarına uygun yeni bir sisteme geçilmişti. 1930'dan sonra özellikle laiklik ilkesi çerçevesinde din, ahlak ve tarih derslerinde yeni bir anlayış benimsenmiş, Türk Tarih Kurumunun kurulması ile okullarda kronolojik tarih eğitimi sistemine geçilmiş ve sonraki dönemlerde de bu uygulanmıştı. Mustafa Kemal Atatürk, Türk tarihinin İslâm ile başlatılmasının doğru olmadığını ileri sürerek İslâm öncesi Türk tarihinin önemini vurgulayarak bu alanda çalışma yapılmasını teşvik etmişti.

Tarih eğitimi ve öğretimi ile ilgili yapılan bu saha çalışması ile Bingöl merkezinde bulunan üç ortaöğretim kurumunda bu alandaki sıkıntılar ve öneriler belirlenmek adına bir anket uygulaması yapılmıştır. Ölçek soruları hazırlanarak öğrenciler ile birebir görüşülmüş ve öneriler alınmıştır. Yapılan çalışma ile tarih sevgisi, tarih derslerinin verimliliğinin artırılması hakkında görüş ve öneriler belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

- AKÇORA, Ergün Öz, "Atatürk, Cumhuriyet ve Eğitim-Öğretimde Millilik' Atatürk Kültür Merkezi Cumhuriyet Özel sayısı 3", *Erdem Dergisi*, S.33, s.680.
- AKYÜZ, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi*, Pegem Akademi, Ankara 2009.
- ALTIN, Hamza, "II. Meşrutiyet Dönemi maarif nazırlarından Emrullah Efendi ve Öğretmen Yetiştirme Tarihimize Katkıları", *Fırat üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Elazığ 2010.
- ALTINTAŞ, Ersin, "Atatürk'ün Çağdaş Eğitim Anlayışı ve Liderliği" *Atatürk Kültür Merkezi Cumhuriyet Özel sayısı 2*, *Erdem Dergisi*, S. 32, s.343.
- AYDIN, Mesut, *Türk İnkılâbı Tarihi*, Cantekin Matbaacılık, Ankara 2011.
- BERKES, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2014.
- BİR, Ali Atıf, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, AÖF Yayınları, Eskişehir 1999.
- KATOĞLU, Murat, ' Cumhuriyet Türkiye'sinde Eğitim Kültür Sanat Türkiye Tarihi 4, Çağdaş Türkiye 1908-1980, Cem Yayınları, İstanbul, 2000, s. 418.
- KAZICI, Ziya, "Emrullah Efendi", *DİA*, XI, İstanbul 1995, s.165.